

„Hogy mi a közös négyünkben? A hatni akarás.”

Önismeret és az élet kérdései egy képzőművészeti pályázaton

Somogyi-Rohonczy Zsófia Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum

A művészet és a kreatív alkotás komoly önismereti és tanulási folyamatot jelent. Bizonyítható fejlesztő hatása van az egyéni tevékenység során, hatékonysága azonban jelentősen növelhető, ha csoportmunkában és szervezett keretek között - egy pályázat, verseny során - valósul meg. 2017. októberében indult útjára a „*Van művészi vénád?*” című, középiskolásoknak szóló képzőművészeti pályázat a Ludwig Múzeumban. Az elmúlt négy év alatt számtalan olyan kreatív projekt valósult meg, amely a művészeti alkotás fejlesztő, társadalmi előítéleteket áthidaló szerepét mutathatja be, de talán a legteljesebb képet az identitás témáját középpontba helyező első verseny év, és azon belül is az első helyezést elérő 'Mi' videója nyújtja arról, hogy milyen erőt adhat a művészet. Ezt a művet mutatom be a pályázat rövid ismertetése után, cikkem további részében.

A pályázatról

A Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum és a Deák17 Gyermekek és Ifjúsági Művészeti Galéria közös szervezésében negyedik éve nevezhetnek az ország egész területéről középiskolás diákok 2-6 fős csoportban. A szabályok igen egyszerűek: a cseh, szlovák és magyar szervezők által meghatározott témát saját nézőpontjukból, és az ehhez választott művészeti-technikai megközelítésükkel kell feldolgozniuk, majd az elkészült műalkotásról és a több hónapos munka tapasztalatairól a szakmai zsűri előtt beszámoló prezentációt kell tartaniuk. A központi téma számtalan olvasatot, sajátos kérdésfeltevést tesz lehetővé. Az *Identitás* (2017/2018), a *Gyűjtés* (2018/2019), a *Pillangó-hatás* (2019/2020) és a legfrissebb téma

az *Idol – Bálványok és példaképek* témáiban mindenki megtalálhatja az őt érintő kérdéseket. A pályázatot koordináló és a konzultációkat vezető személyként folyamatosan tapasztaltam, hogy milyen mély és intim kérdéseket vetnek fel diákok, hogyan mozdulnak ki a komfort zónájukból és segít számukra a művészet és a közös alkotás egy-egy élethelyzetből való kitekintésre, problémákra való komplex rálátás megtalálására, toleranciájuk növelésére. A zsűri és a *pályázati honlap archívumába* ellátogató érdeklődők az elkészült műalkotásról készült fotókat, videókat, beadott munkanaplókat és a művekhez készített koncepciókat, a döntőben bemutatott prezentációk alapján – ha nem is tökéletes mértékben, de a lehető legnagyobb alapossággal – rekonstruálhatja azt a több hónapig tartó munkát, amely során új barátságok és életre szóló élmények szülehetnek.

A 2017/2018-as első versenyév nyertesei a Szegedi Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium diákjai közül kerültek ki. A fogalom szó szerinti és hivatalos értelmezése szerint nem tekinthetők hátrányos helyzetűeknek, a témához kapcsolódóan azonban mégis a „Mi” című projektünket választottam bemutatásra. A hátrányos helyzet, annak felismerése és az arra való reagálásunk ugyanis identitásunk meghatározó eleme. Helyzetünk felismerése, az abból adódó nehézségeknek és lehetőségeknek felmérése, mozgásterünk meghatározása és a megváltoztathatatlanság elfogadása, majd a speciális helyzetünk kommunikálása és végül a változtatásért tett aktív cselekvés alapvető alkotóelemei lehetnek az öngyógyítás folyamatába.

1. kép: A 2017/2018 évi verseny plakátja

A 'Mi' című projekt bemutatása

A csapat tagjai nem voltak kifejezetten szoros kapcsolatban, bár iskolatársakként már figyelemmel követték egymás alkotóművészeti tevékenységét. A közös munkához Fiedler Judit művész-tanár kellett, aki már hosszú ideje tudta és tervezte, hogy a négy diákját egy projekt megvalósítására összehozza. Ennek lehetősége a Van művészi vénád? pályázatunk kapcsán megvalósulhatott, így 2017. októbertől 2018. júniusáig összekapcsolódhatott a négy, egymástól különböző művészeti területen alkotó fiatal. Alkotóközösségükről nem túlzás azt állítani, hogy teljes, egész és megismételhetetlen, amely szavatolta az elkészült munkájuk mély gondolatosságát, az identitások egymásba kapcsolódó, egymást kiegészítő egészét. Ács Zsófia rajzaival tűnik ki, Szép-Gergely Zsófia képviseli a zenét, Jankó Attila slam poetry szövegeivel, Sipka Bertalan a videó eszközeivel közvetítette egyéni és közös identitásukat.

2. kép Ács Zsófia Radnóti Miklósról készített rajza (fotó: Ács Zsófia)

A *Szegedi Radnótisok* videóban megismert fiatalok rávilágítanak arra, hogy *életünk során bizony több szempontból is kerülhetünk 'hátrányba', találhatjuk magunkat kívül a partvonalon*, távol az ideálisnak, a normálisnak, előnyösnek és támogatottnak számító irányvonalaktól és ezekben a szituációban éppen a művészet lehet az, ami kapaszkodóként szolgálhat. Egykének, vidéki- nek, a kisvárosból a nagyvárosba ingázónak, egy új hely közösségben helyünket megtalálni próbáló embernek, vallásosnak vagy éppen ateistának, a természettudományos ismereteket hangsúlyozó iskolában művészettel foglalkozónak lenni kihívásokat jelent. Kérdéseket, nehézségeket, feszültséget generálhat bennünk, amelyet kifejezni nem mindig könnyű és talán éppen ez az, amiben a művészet segíthet. Egyfajta biztonsági zónaként lehetőséget adhat arra, hogy magunknak is bevalljuk és megfogalmazzuk, de környezetünk felé is kommunikáljuk a bennünk dúló érzelmeket, példánkkal pedig lehetővé tegyük az őszinte, tisztelettel teli viszonyulást környezetünk és társaink felé.

Ezek a komoly, 17 éves fiataloktól talán hihetetlenül mély gondolatok adják a 'Mi' szövegeinek alapját. A videó képi világa egy hétköznapi eseményeit és helyszíneit fűzik egymás után: reggeli készülődés, iskola, a városban eltöltött idő. Mindez a testre szerelt kamera segítségével a beszélő szemszögéből rögzítve, a nézőt a beszélő közötti távolság eltörlését hozza magával és a nézőpontváltás lehetőségét nyújt a számunkra.

3. kép: a videó forgatás során készített fotók (fotó: a csapat tagjainak jóvoltából)

4. kép: Fotó a prezentációról: a „Mi” alkotói (fotó: Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum)

5. kép: Fotó a prezentációról: Ács Zsófia a prezentáció közben született Radnóti-portrójára (fotó: Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum)

6. kép: A brnói bemutatón készült fotó (fotó: Más umělecké střevo? Facebook oldala)

A videó elkészítésében a képi és szövegi világ éppúgy elválaszthatatlan, ahogy a munka során is egymás fejlesztette a két elem. Az alkotói folyamatnak megvoltak a jól beazonosítható szakaszai: a tagok külön-külön meghatározták identitásuk elemeit, ezeket az alap gondolatokat pedig Jankó Attila szövegezte meg – az alkotótársai véleménye szerint sokszor, mintha gondolataikat hangosította volna ki a slammer. A forgatások megfeszített munkával telt, sűrű napjait a vágás és utómunka, a rajzok megszületése követte, majd végül a zene megkomponálása zárta le a folyamatot. A négy, erős karakterrel rendelkező alkotónak a több hónapnyi közös munka során kompromisszumok sorát kellett megkötnie. A végeredmény érdekében gátat kellett szabniuk saját igényeiknek, ha szükséges, hátrébb lépni és teret adni a másoknak. *Az egyéni helyett a közösségi hangsúlyozása ez*, amelynek elsajátítására egyre nagyobb szükség van az iskolai oktatásban is.

A neheze viszont csak ezután jött. A csapat tagoknak a döntőben színpadon állva, zsűri előtt kellett prezentálniuk az elmúlt 6-7 hónap munkáját, alkotó gondolataik fejlődését. Volt közöttük, aki már hozzá volt szokva a szerepléshez, míg más abban volt biztos, hogy semmiképpen sem szeretne beszélni. A performanszuk jól tükrözte egymás identitása iránti tiszteletüket, amikor művészetük által fejezték ki magukat a színpadon. Sipka Bertalan és Jankó Attila saját szövegeiket olvasták fel, írásaikkal a munkafolyamat objektív és szubjektív leírását nyújtva-, míg Ács Zsófia az iskola névadójának portróját rajzolta meg a közönség előtt. Szép-Gergely Zsófia zenével kísérte az előadást és a háttérben futó, a mű elkészítését dokumentáló fotókból készített vetítést.

A komfortzónából való komoly kilépést jelentett a személyes témákat felszínre hozó és feldolgozó munka bemutatása a magyar közönség előtt, majd a nemzetközi találkozón, ahol a cseh, a szlovák és a magyar

7. kép: A „Mi” csapat és felkészítő tanáruk, Fiedler Judit a budapesti Ludwig Múzeum előtt (fotó: Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum)

első helyezettek a Brno-i Morva Galéria gótikus és barokk műveket bemutató tereiben installálhatták alkotásaikat. Ezzel az eredeti művek üzenete újabb izgalmas réteggel gazdagodott. A külföldi bemutatóra való készülés újabb csapatmunkát igényelt, hiszen a videóban és a performansz során elhangzó szövegeket rövid idő alatt kellett angolra fordítania a csapatnak, amelyben a gimnázium angol tanárai az évzárás sűrű időszakában is találtak módot segíteni. Szép példája annak, hogy egy versenyen elért elismerés milyen új és pozitív energiákat eredményezhet egy intézményben, tanári közösségben.

A projekt hatására a csapattagoknak fontos sztereotípiákkal is találkozni kellett, amelyek közül talán a legfontosabb az életkorukhoz köthető. A videó nézőiben megdöbbenést váltott ki a tény, hogy fiatalok – ha tetszik, gyerekek – ilyen mély gondolatokat, komoly kérdéseket tudnak megfogalmazni. A hétköznapi életet meghatározó nehézségek mellett az identitás alapvető értékei éppúgy feltűnnek szövegeikben:

„Nem vagyok se szegedi, se sándorfalvi. Nem érzem magam sehol sem otthon, éppen ezért sehol sem mondhatom, hogy 'Igen, én ide tartozom.' Úgy gondolom, hogy beszorultam a két város közötti 15 kilométer hosszú szakadékba.”

„Mert a művészet az egy platform, ahol ordíthatod, hogy élni akarsz. Mert a művészet a fejlődés, az akarás, hogy ihletszintű vagy hogy falat vakarsz. Mert a művészet az egy ország, végtelen lakossal. Mert a művészet egy külön világ, hol bármivel alkothatok, akár a fél karommal.”

„Vallásos és nem vallásos emberek is lehetnek rosszak, pont ezért a lényeg, hogy együtt legyünk minél jobbak. Tiszteljük egymást és a becsületet tegyük előtérbe, ne a pénzt, hanem az emberi értékeket tegyük széfbe.”

Egy ilyen több hónapig tartó intenzív munka hatása nem maradhat abba a nagy sikerű nemzetközi bemutató után sem. Három év telt el a verseny óta, így izgalmas volt mindannyiunk számára a nemrég online formában megszervezett beszélgetés. Vajon ki milyen úton indult tovább, milyen szakmát választott és milyen szerepet tölt be az életében a művészet? Ács Zsófia mérnöki tanulmányokat folytat, de továbbra is meghatározó önkifejezési eszköz és szemléletmódját meghatározó művészeti ág a rajz. Szép-Gergely Zsófia orvosnak tanul, de a zene továbbra is mindennapjai részét képezi. Sipka Bertalan nemzetközi tanulmányokon folytatta, életében azonban még mindig -sőt mostanában egyre inkább- viszszaér a művészi fotográfia. Jankó Attila maradt a szavak embere, bár jelenleg a jog került előtérbe az életében, de verseit talán nemsokára ismét hallhatja a közönség.

A fókusz máshova került, a művészi alkotás sem olyan intenzíven van jelen a mindennapjaikban, de önkifejezési eszközként, munkaként vagy csak az élvezet kedvéért még rendszeresen feltűnik az életükben, meghatározza látásmódjukat és ezáltal teszi remélhetőleg jövődöbéli szakmájukban egyedivé és sikeressé. *A művészetnek, mint segítő, támogató erőforrásnak tehát nem kell folyamatosan jelen lennie az ember életében, de mindenképpen egy olyan nyelvnek és kommunikációs formának tekinthető, amely hozzájárul az kiegyensúlyozott, problémákkal megküzdő, saját értékeivel tisztában levő, de a másik értékeit is felismerő és tiszteletben tartó felnőtt, érett személyiség kialakulásához.*

Miért is lehet tehát a 'Mi' videója, a négy alkotó fiatal projektje tanulságos számunkra? Hogyan kapcsolódhat a hátrányos helyzet és a

művészeti alkotás kérdéskörébe? A tanulság az alkotást kísérő gondolkodási folyamatban van! Egy, a természettudományokat előtérbe helyező közegben négy fiatal a művészet által találja meg identitásának kifejezési módját. A rajz, a zene, a vers és a fotó által hozza felszínre és érti meg, mondja ki hangosan azokat a gondolatokat, amelyek a felszín alatt munkálnak. A művészet választották az (ön)megismerés módjának és a művészet által akarhatnak hatni. A művészet, mint segítő, támogató közeg rendelkezésére áll bármelyikünk számára. Ahogy Fiedler Judit, a csapat felkészítő tanára megfogalmazta beszélgetésünk során: *„Intelligens gyerekekkel lehet intelligens programot összerakni és a művészet erről szól.”*

Köszönöm a Radnóti csapat tagjainak, a Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium volt diákjainak és felkészítő tanáruknak, Fiedler Juditnak, hogy egy online beszélgetés keretei között, három év távlatából meséltek nekem élményeikről, érzéseikről és a verseny rájuk tett hatásáról, jelenlegi sikereikről. Nevezhetjük ezt talán utánkövetésnek is, amelyre a pályázati-koordinátori szerepben nagyon is ritkán van lehetőség. Sajnálatos tény ez, hiszen egy ilyen találkozás ad erőt és inspirációt a folyamatos munkához. Egy-egy ilyen beszélgetés bepillantást enged a több száz kilométerre folyó munkába és az elkészült műveket kiegészítve, teljes képet tud adni a csapatok fejlődésébe.

A Van művészi vénád? pályázata idén is folytatódik, 2020-ban az *Idolok – Bálványok és példaképek* témájában készítheti el a harminchárom regisztrált csoport alkotásait. A járványhelyzet függvényében online térben vagy – reményeink szerint – a Ludwig Múzeum előadótermében személyesen rendezhetjük meg a zsűri által kiválasztott csapatok prezentációit és nézhetjük meg az elkészült alkotásokat a Deák17 Gyermek és Ifjúsági Művészeti Galéria terében megrendezett kiállításon.